

Nadal en un llarg poema

per Pere Roca i Garriga

En l'escaiença del 25è aniversari de la mort de Josep Maria de Sagarra, i en homenatge al Poeta, publiquem aquesta glossa al "Poema de Nadal"

Potser, de les manifestacions literàries entorn del tema nadalenc que se surten del to folklòric, l'única en llengua catalana que té un cert gruix i una certa volada és el "Poema de Nadal" de Josep M^a. de Sagarra. És una obra que no s'assembla a cap altra del seu gènere i probablement no obeeix a uns mateixos impulsos que aquelles. Tampoc no ha conegut la seva mateixa sort, havent estat objecte d'una valoració diferenciada per part de la crítica. Però tot això no priva que la considerem un producte intel·lectual ben representatiu de la manera catalana de tractar, més enllà de la tendresa sentimental que trobem en la literatura popular, el missatge cristià del Naixement de Jesús. "El desembre congelat", "A vint-i-cinc de desembre", "El Noi de la Mare", etc., són una cosa -molt valuosa, molt estimada-; el Poema sagarrenc n'és, evidentment, una altra.

Ens trobem davant una obra prou coneguda perquè ara ens entretinguem a parlar-ne descriptivament, com si es tractés d'una descoberta. No, no es tracta pas d'això, entenem-nos! Amb els seus alts i baixos d'acceptació i amb els seus encerts i els seus defectes, aqueix Poema ha anat fent la seva via i, passat l'impacte que pogué produir en el moment en què aparegué a escena cap allà als anys trenta, ens ha acompanyat, si més no com a punt d'inevitable referència, fins avui mateix. És, doncs, literatura que no podem considerar arcaica, sinó gairebé actual i del nostre temps: podem aproximar-nos-hi amb tota naturalitat, sense haver de fer un esforç d'adaptació a situacions materials espirituals obsoletes, a peculiaritats de llenguatge i de mentalitat massa allunyades de les del moment present. Si se'm permet l'expressió, diria que és una peça moderna, creació d'un home amb el qual podríem entendre'ns per-

José Maria de Sagarra

fectament, amb En Fabra com a teló de fons.

No deixa de ser curiós -caldría estudiar la cosa- que ni durant el moviment de la Renaixença, ni en l'episodi Modernista, ni, una mica més ençà, en el paradigmàtic Noucentisme, els nostres poetes i literats en general no haguessin donat al tema sempre present del Nadal un tractament destacat, indicador d'una voluntat de monumentalitzar-lo. I això que, entre ells hi havia un Verdaguer, capaç de donar-nos "L'Atlàntida" i el "Canigó"! Cap d'ells, que jo sàpiga, no va traçar un quadre "grandiós" de la Divina Gesta nadalenca, tema que, d'altra banda, es presta meravellósament a ser tractat en to d'epopeia. El tracten, invariablement, en to humil i casolà, amb un lirisme amarat de sensibilitat i de delicadesa, però decididament de to menor: és a dir, recollint-lo en quadrets minúsculs fets de vivències íntimes, orfes de qualsevol pinzellada massa vigorosa. Generalment, ens poemes nadalencs nostrats anteriors als d'En Sagarra són per ser llegits en el recolliment i assaborits a mitja llum i a redós de qualsevol espectacularitat. I no són extensos, sinó més aviat breus...

Una de les notes distintives més evidents del "Poema de Nadal" és la de donar al tema un tractament vigorós,

una perspectiva de major amplitud, unes dimensions més folgades; en una paraula, una conctectura èpica. Tot això el diferencia, d'entrada, de les obres catalanes del gènere. Com a poeta nadalenc, el traductor de la "Divina Comèdia", l'autor d'"El Mal Caçador", d'"El Comte Arnay" i del "Poema de Montserrat", se surt de mare i trenca motlles, que hom diria que li van estrets. Sembla com si ja en tingués prou de tanta esquifidesa, de tanta pusil·lanimitat, i, en un cop de geni, volgués donar-nos una sobirana lliçó: "Considerat des de l'angle de la creació poètica -ve a dir-nos- i sense necessitat d'embranchar-se en elucubracions teològiques o místiques, el tema del Nadal té moltes més possibilitats que no sembla, i ara us ho demostraré". Per a provar-ho, ens ofereix un senyor Poema on, amb la desimboltura i la facúndia acolorida que el caracteritzen, ens presenta i magnifica l'esclat nadalenc en els cors dels humans. La composició, bon xic sorprenent -atípica-, fa de bon llegir i té el seu "moradenc encís". Desenrotllada des d'una òptica molt personal, no deixa, tanmateix, de tenir fonamentals coincidències amb la faisó tradicional catalana de veure el tema.

L'obra, de considerable extensió -un total de 671 versos!- és estructurada en quatre Cants i un Final. Comença el Cant I amb un admiratiu i alliberador "Aire d'aquesta nit!" Es mou tot ell entorn a l'Estrella del Naixement i és ric en pensaments sobre la llum de l'esperit en contraposició amb les tenebres nocturnes i les negrors humanes, amb concretes referències al pessebre casolà i a l'anunciata. El Cant II el duu a una exaltació de l'home senzill per la capacitat que té de captar els missatges més purs, no deixant de fustigar, però, la mesquinesa i el materialisme que de vegades l'endogalen (referència al Rabadà

És una gentilesa de:

Fascuet

CASTELLAR DEL VALLÈS

És una gentilesa de:

Villaró

CASTELLAR DEL VALLÈS

de la cançó popular). El Cant III se centra en la idea de l'home itinerant - "Un camí! / Quina cosa més curta de dir! / Quina cosa més llarga de seguir!..." - explicitant les virtualitats del camí de Betlem, camí de l'alliberament de l'esperit per la fe. El Cant IV i darrer ens situa ja davant de la Cova i manifesta tota l'exultança d'haver trobat Jesús (ací s'esplaia fent una glossa, particularment emotiva i sensible de la cançó popular "El Noi de la Mare"). El Final ve a ser una recapitulació de les vivències nadalenques i un clam enfervorit dels anhels humans de Redempció.

Es tracta, com veiem, d'una obra de molts singulars característiques i que porta el segell d'una rebel·lionalitat tant en el seu plantejament com en el seu to. Em sembla que endebades cercariem, en la literatura catalana, una obra anterior a aquesta de Sagarra que hagués pogut servir, a aquest, de model o patró. Siguin quins siguin els valors que li haguem de reconèixer, és indiscutible la seva originalitat. No té res a veure amb els famosos "villancicos" o les "nadales", ni, d'altra banda, se situa dins el món de les filigranes teològiques versificades que només la gent sàvia poden assaborir. Diríem que va per una tercera via, potser una mica mundana si la comparem amb aquestes altres dues que acabo d'esmentar. Sagarra es mira i sent el Nadal des del carrer, però no pas amb esperit crític, com si fos un agnòstic o un descregut, sinó amb l'actitud d'un creient que tal vegada té una fe un xic esmorteïda i que se sent interpel·lat pel Misteri Nadalenc: "Ai! Si no fos aquesta nit tan clara / Seríem tros de carn i pensament..." Exactament igual, diria jo, que tants i tants de nosaltres.

Si us sembla bé, deixem ací la cosa. Sense endinsar-nos en majors i més rigorosos anàlisis, congratulem-nos de tenir, pensat i escrit en català, a més dels quartets que amb exquisida delicadesa han dedicat al Nadal tants i tants poetes devots, aquest Poema d'ambiciosa volada que, si no ha estat escrit avui mateix, parla ben bé en el nostre llenguatge.

**Fragment
d'"EL POEMA
DE NADAL"
de Josep M.
de Sagarra**

La nostra vanitat, prou s'afigura
que està damunt del bé i del mal,
més no hi val ganivet, ni ànima dura,
és més forta la nit de Nadal!
Ai, si no fos aquesta nit, tan clara!
Seríem tros de carn i pensament
que no coneix d'on ve, ni on va, ni on para,
pell d'home que arrossega la corrent!
Però Nadai ens ha pintat el rostre
amb un vermell precís i decidit
i ens dóna un sentiment de llar, de sostre,
de terra, de nissaga i d'esperit.
I ens dóna un punt d'humilitat de cendra
per estimar un recó dintre l'espai
i desperta en el cor aquell blau tendre
que hem volgut escanyar i que no mor mai.

GESTORIA ADMINISTRATIVA

Codina

Advocat Cirera, 32
Tels. 725 93 22 - 725 95 32
725 97 21 - 726 01 64

SABADELL